

תמים תהיה עם ה' אלהיך

כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות פתועבת הגוים ההם: לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעוון ומנחש ומכשף: וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים: כי תועבת ה' כל עשה אלה ובגלל התועבת האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך: (דברים יח ט- יב)

תמים תהיה עם ה' אלהיך: (דברים יח ג).¹

רמב"ן דברים פרק יח פסוק ט

"לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם" - גם זו מצוה מבוארת,² שכבר אמר: "וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח ג). ועתה יזכיר מעשיהם ויאמר שהם תועבה לפני השם.³

והזכיר מעביר בנו ובתו באש - והוא מין ממיני הכשף ... והזכיר מכשף - שם כלל לכל הכשפים. וחובר חבר ושואל אוב וידעני - והם פרטים בכישוף, ואסר אותם גם לשואל. ודרש אל המתים - כאוב עצמו, ובכל ענין שידרוש אליהם. והזכיר קוסם קסמים - והיא מחשבה בעתידות בכלל ... והזכיר בפרט, מעוון - והוא היודע בעננים, ומנחש - הוא המביט בעופות בכנפיהם או בצפצוף ...⁴

ואמר הכתוב כי תועבת ה' כל עושה אלה - ולא אמר "עושה כל אלה", כי הכתוב ידבר על רובם, כי המעוון והמנחש אינה תועבה ולא הוריש הכנענים בעבורם, כי כל בני אדם יתאוו לדעת עתידות למו ומתעסקין בחכמות רבות כאלה לדעתם.⁵

ספרי דברים פיסקא קעג ד"ה תמים תהיה

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" - כשאתה תם, חלקך עם ה' אלהיך. וכן דוד אמר: "ואני בתומי אלך פדני וחנני" (תהלים כו יא), "ואני בתומי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם" (תהלים מא יג). תמים תהיה עם ה' אלהיך - אם עשית כל האמור בענין, הרי אתה תמים לה' אלהיך.⁶

רש"י דברים פרק יח פסוק יג

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו.⁷

¹ פסוק תמים ומושלם זה, יפה נדרש בפני עצמו כפי שנראה. זאת ועוד, אפשר להפליג ולקשר אותו עם פסוקים אחרים במקרא המזכירים גם הם "תמימות" אדם ושמים. ואף זאת נראה. אך עדיין אין פסוק יוצא ממקומו והקשרו. לא רק ההקשר עם פסוקים ט-יב הבאים לפניו המתארים את מגוון האמונות הזרות והטפלות שהם הפך התמימות בה', אלא גם פרשת הנביא כולה המתוארת בפרק יח פסוקים ט-כב שהפסוק שלנו הוא חלק ממנה. ועל פרשת הנביא עצמה רק נרמז ובע"ה נדון בה בפעם אחרת.

² היינו מצווה שכבר נזכרה באחד מארבעה החומשים הקודמים ונשנתה בספר דברים. במקומות רבים לאורך פירושו לספר דברים מצייין רמב"ן אם המצווה היא מבוארת (ראה פרק יד פסוק א ופרק טז פסוק כב כדוגמא) או מחודשת היינו מופיעה פעם ראשונה בספר דברים (ראה פרק יח בו או אחזים פסוק ג וכן פרק כ פסוק א, כדוגמא).

³ לא כל כך ברור כיצד האיסורים המבוארים כאן שכולם עבודה זרה ואמונות טפלות הם פירוט וביאור של דיני העריות שבפרשת אחרי מות שבספר ויקרא שעליהם נאמר: כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו. כנראה שלרמב"ן חשוב להרבות במצוות מבוארות ולהמעיט במצוות מחודשות וכל מה שיגרום לערער את ישיבת עם ישראל בארץ הוא עניין אחד בעיניו.

⁴ ראה פירוט פעילויות אסורות אלה ברש"י, אבן עזרא ומפרשים אחרים. וכן האריך בכך הרמב"ם בפרק יא בהלכות עבודת כוכבים ספר מדע היד החזקה. וכן ראה ספרי בפרשתנו פיסקא קעא וקעב.

⁵ בנקודה זו רמב"ן הולך בדרכו שאיננה מבטלת מכל וכל חלק ממעשים אלה ואינה רואה בכולם שטויות והבלים או סתם אחיזת עיניים (כשיטת הרמב"ם) או מעשה "רוח טומאה" (כשיטת רשב"ם). ראה דברינו ונתן אליך אות או מופת בפרשת ראה. את שיטת רמב"ן נראה גם בהמשך. בפירושו זה הוא גם חולק על הספרי בפרשתנו (פיסקא קעג) שמבאר את לשון הפסוק בדרך אחרת לגמרי: "כי תועבת ה' כל עושה אלה - יכול לא יהא חייב עד שיעבור על כולם? תלמוד לומר: כל עושה אלה, אפילו על אחת מהם".

⁶ אם בתחילת הדרשה נראה ש"תמים תהיה" היא דרישה קצת קשה ולא ברורה, שהרי מה פירוש "כשאתה תם"? מושלם? כיעקב אבינו שנאמר עליו "איש תם"? כאיוב שנאמר עליו: "אין כמוהו בארץ איש תם וישר"; הנה בא המשך הדרשה ומבהיר שכל מה שעל האדם לעשות על מנת להיות תמים, הוא להימנע מכל הכשפים, הניחושים ושאר אמונות זרות וטפלות שאסרה התורה. ובזה אנו תמימים והכל פשוט וברור. מדוע שבכך לא יתמצה העניין? מדוע גם אדם תמים זקוק לנביא ומורה?

⁷ סוף דבריו של רש"י מבוססים על מדרש ספרי הנ"ל. אבל עיקר דבריו הוא: "ולא תחקור אחר העתידות". ראה ספורנו שמפרש: "תמים תהיה - שלם תהיה, שגם בדרישת העתידות לא תדרוש זולתי ע"י נביא או ע"י אורים ותומים". וכן רמב"ן: "וטעם תמים תהיה עם ה' אלהיך - שנייחד לבבנו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמיתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות, מנביאו או מאנשי חסידיו רצוני לומר אורים ותומים". אבל רש"י אומר: שתמים הוא לא לחקור אחר העתידות בכלל! משמע, חוץ מהבעיה אם מי שאומר לך את העתיד הוא איש אמת או שקר, שלוח ה' או שלוח עצמו, מצליח לנבא את העתיד או

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים סוף פרק יא

ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן ... כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ... אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: "תמים תהיה עם ה' אלהיך".⁸

מדרש תהלים (בובר) מזמור קיט אשרי תמימי

"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' - אמר שלמה המלך ע"ה: "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" (משלי כ ז). ואם בניו אשריהם בעבורו, הוא על אחת כמה וכמה. והקב"ה לא בקש מאברהם אלא שיהיה תמים, שנאמר "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז א). וכן אמר משה לישראל: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג). לפני ה' אלהיך אין כתיב כאן, אלא עם ה' אלהיך. אם היית תמים - הרי אתה עם ה' אלהיך. למה? שאף הוא תמים, שנאמר בו: "הצור תמים פעלו" (האינון).⁹

רמב"ן בראשית יז א

"והיה תמים - מצוה אחרת עוד בענין הזה כטעם תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח יג) אחרי אזהרת השם לא ימצא בך קוסם קוסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו' (שם יח ז). והענין בשניהם, שיאמין בלבו כי הקב"ה לבדו הוא בעל היכולת בתחילה ובסוף, הוא היכול לעשות ולבטל. ולא ישמעו אל מעוונתם ואל קוסמים או למנחש ומכשף, ולא יאמין שיבואו דבריהם על כל פנים, אבל יגזור בלבו שהכל ביד עליון העליונים, שהוא "אל" והוא "אל שדי", עושה טובה שלא היה במזל ומביא רעה בהיות המזל טוב ויפה, כפי שיתהלך האדם לפניו: "מפר אותות בדים וקוסמים יהולל" (ישעיה מד כה). וזהו שאמרו (שבת קנו א) צא מאצטגנינות שלך.¹⁰

כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעַנְיָם וְאֵל קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֹן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מִקְרָבָךְ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלֶיךָ תִּשְׁמָעוּן: (דברים יח יד-טו).¹¹

מזיף (ראה המבחן שהתורה נותנת בהמשך), עצם חקר העתיד הוא מיותר. אם תלך באמונה תמימה לא תבקש בכלל לעסוק בעתידות. מה שיבוא תקבל באהבה תמימה. הרי לנו כבר מחלוקת ראשונה ב"תמים תהיה" שכנראה איננו ציווי כל כך פשוט ותמים.

⁸ מבין דבריו התקיפים והברורים של הרמב"ם משתמעת בעיה קטנה שכן אם הדברים האלה הם כל כך חסרי שחר והבלים, מדוע לא תסמוך התורה על שכלנו והבנתנו. אבל אין זה גורע מתקיפות דבריו ומה שחשוב לענייננו הוא שלפי תפיסת הרמב"ם "תמים תהיה" פירושו "חכם ונבון תהיה". תשתמש בשכלך ותראה שהכל הבל ורעות רוח. ראה אבן עזרא שהבאנו בשבוע שעבר על "שיקול הדעת" שהאדם צריך להפעיל גם אם הוא רואה במו עיניו אות ומופת שנראים אמיתיים לגמרי. ומי חולק על הרמב"ם? רמב"ן (כמובן). ראה המשך פירושו שהבאנו לעיל בקטע שכבר צטטנו מספר פעמים, כולל שבת שעברה: "וזה סוד הכשפים וכוחם שאמרו בהם (חולין ז ע"ב) שהם מכחישים פמליא של מעלה ... ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים ורבותינו גם כן יודו בהם וכו'". ועדיין אין לנו תמימות דעים באשר ל"תמים תהיה".

⁹ הגענו לאברהם ראשון המאמינים. הקישור בין "תמים תהיה עם ה'" ובין "והיה תמים" של אברהם, אליו מתווספים הפסוק בפרשת האינון: "הצור תמים פעלו" ובתהלים: "אשרי תמימי דרך" מופיע גם במדרש ויקרא רבה ב' פרשת ויקרא, בפתיחה לפרשת הקרבנות שהדרשן מבקש להראות שכבר האבות הקדמונים הקריבו. ראה לשון המדרש שם: "מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א ב) - ברוך המקום שספר עצמו עם הצדיקים הראשונים. אדם העלה שור ע"ג המזבח, שנאמר: ותיטב לה' משור פֶּרֶם מִקְרָן מִפָּרִים (תהלים סט לב). נח קיים מה שכתוב בתורה, שנאמר: ויבן נח מזבח לה' (בראשית ח כ). אברהם קיים את התורה כולה, שנאמר: עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' ... יצחק קיים מה שכתוב בתורה ... יעקב קיים מה שכתוב בתורה ... יהודה קיים מה שכתוב בתורה ... יוסף קיים מה שכתוב בתורה ... עד שלא נתנה תורה להם והם עשו אותה מאליהם. לפיכך אהבם הקב"ה אהבה גמורה והשוה את שמם לשמו הגדול. עליהם הוא אומר: אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קיט א), ואומר: הצור תמים פעלו (דברים לב ד), ואומר: האל תמים דרכו (תהלים יח לא)". איך סופר הקב"ה עצמו עם הצדיקים? - בדרך התמימות. ראה דברינו [קיימו האבות את התורה](#) וכן [הצור התמים פעלו](#) בהם הרחבנו במדרש זה.

¹⁰ כשהקב"ה מוציא את אברהם בברית בין הבתרים, ככתוב: "ויוצא אתו החוצה ויאמר הִבֵּט נָא הַשְּׁמַיְמָה וספר הפוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לוּ פֶה יְהִי זְרַעְךָ" (בראשית טו ה). אז כל מה שנדרש מהאדם הוא לחזור לתקופת האבות, לאמונה ישירה וללא אמצעים בקב"ה שהוא מקור התום והתמימות. להידמות לאברהם אבינו ששבר את הפסלים והביא לעולם את האמונה באל אחד ("החזיר" לפי הרמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א) וקרא בשם ה' בעולם. וכמאמר חז"ל: "חייב אדם לומר אימתי יגיעו מעשי כמעשה אברהם יצחק ויעקב" (ילקוט שמעוני פרשת ואתחנן רמז תתל).

¹¹ הפרשה אכן לא מסתיימת בפסוק "תמים תהיה עם ה' אלהיך" שלכאורה חותם ומסכם הכל. הפרשה, הדנה בנביא שיקום בכל דור ודור אחרי משה - "כמוני" אומר משה, "כמוני" אומר הקב"ה - ממשיכה אל חלקה השני. אל הנבואה כהמשך למעמד הר סיני בו עמד משה בין בני ישראל לשכינה והם בקשו מתווך: "קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תַּדְבָּר אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל

ספרי דברים פסקא קע

"לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם" - יכול אי אתה רשיי ללמוד להורות ולהבין? תלמוד לומר: לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להורות.¹²

שבת שלום
מחלקי המים

אָשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמְעוּ וְעָשׂוּנוּ " (דברים ה כג). ובעקבות זה באו הפסוקים בפרשתנו: "היטיבו אֲשֶׁר דָּבְרוּ: נְבִיא אֲקִים לָהֶם מִקְרֵב אֲחֵיהֶם כְּמוֹד וְנִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיו וְדַבַּר אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ". הנבואה ולאחר מכן החוכמה ("חכם עדיף מנביא") כהמשך למתן תורה. ועל כל זאת, כפי שהבטחנו בפעם אחרת. אך שים לב לפסוק יד החוזר אל המעוננים והקוסמים! אחרי פסוק יג "תמים תהיה עם ה' אלהיך". האם צפתה התורה את כל המחלוקות ואי ההסכמות של הפרשנים באשר לפסוק זה? האם המשאלה לאמונה תמימה היא תמימה מדי? האם היא למעלה מהטבע האנושי המחפש אמצעי ודמות להתחבר אליהם? האם לצד ה"תמים תהיה" ולצד ההידמות לאבות, יש צורך במשה בכל דור ודור, תחילה נביאים ואח"כ חכמים ש"אליו תשמעו"?
¹² נחזור אל הפסוק הראשון: "כִּי אֶתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם הָהֵם" ונראה שחז"ל דרשו את הביטוי "לא תלמד לעשות" באופן מפתיע למדי. מותר ואולי אפילו חובה ("אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה, בעלי מראה, בעלי קומה, בעלי זקנה, בעלי כשפים ויודעים שבעים לשון" מנחות סה ע"א) ללמוד ולהבין ואף להורות את מעשה עבודה כוכבים ואמונות זרות וטפלות. מעין מה שאומר ר' יוחנן "שמה יאמרו הרמאים אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו" (בבא בתרא פט ע"ב). רק לא לעשות. ומה אם להתלמד? להתנסות בפועל? ראה הכשפים שעשה ר' עקיבא בנטיעת קישואים שלמד משני רבותיו הגדולים ר' יהושע ור' אליעזר בן הורקנוס (סנהדרין סח ע"א, סוף פרק ארבע מיתות). ואנחנו כבר בבית שני ולא בכשפי מצרים וארץ כנען עסקינן, אלא במגידי עתידות ועושי קסמים הליניסטיים. כעת התמימות היא קשה שבעתיים. בלי מורה הוראה דוגמת נביא וחכם קשה גם להיות תמים.